

Učiteljski Tovariš

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: V Maribor! — † Ivan Bartl. — Nekaj misli o bodočnosti našega stanja — pot najmlajšim tovarišem in tovarišicam. — Boj slovenskega učitelja za pripadajočo mu petletnino. — Zmes. — Dopisi. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Jubilejska samopomoč. — Uradni razpisi učiteljskih služeb.

Zaradi počitnic bo izšla prihodnja številka dne 20. vel. srpana.

V Maribor!

„Zaveza avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“ ima dne 8. in 9. t. m. v Mariboru svojo XII. skupščino.

To bosta zopet dva praznika za učiteljstvo, ki ga združuje naša „Zaveza“.

Vodstvo „Zaveze“, ki izpolnuje z občudovanja in vsega priznanja vredno požrtvovalnostjo težki in odgovorni svoj posel, je objavilo v zadnji številki našega lista vzporedno zborovanju, ki nam izpričuje, da se resno zaveda „Zaveza“ svoje velike naloge, da temelji nje delovanje na zdravi podlagi in da je v resnici zastopnica in zagovornica interesov vsega avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Ne prihaja nam niti od daleč na misel, da bi z bombastičnimi slavospevi poveljčevali „Zavezo“, saj vendar pozna vsak napredni učitelj in vsaka napredna učiteljica nje delovanje, in nikomur izmed nas, ki se ne bojimo poudarjati svoje svobodomiselnosti, niso neznan veliki uspehi njenega dvanajstletnega vztrajnega delovanja, ki

† Ivan Bartl.

Dne 18. mal. srpana t. l. se je zbrala pred šolskim poslopjem v Šmartnem pri Litiji mnogobrojna množica. Videl si ljudi različnega spola, različne starosti ter tudi različnega stanu. A vsi ti obrazi so bili videti resni, niti na enem se ni pokazal zadovoljen smehljaj. In vsa ta velika množica ni bila niti najmanje šumna, marveč od nje je izhajal polglasen šepet — vse je bilo stisnjeno in okovano pod neko grozno, nevidno močjo. Iz šolskega poslopja pa je vela črna zastava kakor velika perotnica mrtvaške ptice. In dasi je bilo soparno, vroče poletno jutro, vel je vendar od te zastave nizdoli mrzel, leden dih — smrti. In res, smrt je bila v najbližji bližini, stiskala se je v pritlični sobi šolskega poslopja ter sezala nasproti iz temnih kotov.

Vstopil sem. Omamljiv in soparen vonj me je objel ter pritisnil z vso močjo na moje že itak razburjene živce. In začutil sem, kako se je stresla v meni vsaka žilica,

je obrodilo slovenskemu in istrskohrvaškemu učiteljstvu mnogoteri sad.

Ne zdi se nam potrebno, da bi tu navajali vse tisto, kar nam je priborila „Zaveza“, a eno se nam zdi vendar vredno posebnega poudarka: *s pomočjo „Zaveze“ se je zbudilo med našim ljudstvom, bodisi med tistimi vrstami, ki so delovanju in stremljenju našega učiteljstva prijateljski naklonjene, bodisi med tistimi vrstami, ki goje do naprednega in liberalnega učiteljstva strupeno sovraštvo, zanimanje in upoštevaje.*

Dobro vemo, kakšna je bila naša preteklost. Nobeden stan, razen kmetiškega in delavskega, ki sta — in deloma tudi še danes — sužensko služila visoki, brezobzirni, izčrpajoči in nenasitni gospodi, nima tako žalostne preteklosti. Ob pogledu vanjo nam mora zakipeti kri, in z bridkimi občutki stojimo ob grobovih svojih prednikov.

Učitelj Deska stoji v vsi svoji mizeriji pred našimi očmi. Vsa ona doba prekletstva, suženjstva in pasjega življenja, katere žalostni reprezentant je izsušeni Deska, nam plava v krvavem žaru med klici po maščevanju pred očmi. V nas se dviga moč kot ogenj iz Vezuva, ki si je z lastno silo napravil pot skozi trdo zemeljsko skorjo.

Pogledi v preteklost nam dajejo moč za bodočnost, in naša sedanost nas dela močne, ko nam je treba odbijati ostudne in neosnovane napade posvečenih rok, ko

kako je počasi jela zastajati kri okoli srca. Tedaj pa nisem mogel več vzdržati. Naglo sem se zadnjikrat ozrl tja gori na oder, pred očmi mi je vztrepetalo še zadnjič visoko čelo in oni vdrti, izsesani in izžeti obraz s svojo svinčeno poltjo, vsplapolale so sveče, zgenile se glave okoli odra stoječih oseb in — bil sem zunaj.

In spomnil sem se zadnjih večerov, ko je na tem odru ležeči Ivan Bartl poučeval v petju za koncert, ki se je imel prirediti v prid Prešernovemu spomeniku. Komaj je od tega preteklo par mesecev, ko se je vsak večer v litijski šoli razlegal njegov lepi glas:

„Ležal na mrtvaškem odru,
v sobi temnej mlad je mož,
sredi belih sveč brlečih,
sredi lepih, svežih rož . . .“

Tedaj je še gorko življenje plulo po njegovih žilah, up in nade v boljšo bodočnost učiteljstva so naslajale njegovo dušo, v sebi je čutil še moči v čvrsto nadaljnjo delovanje. A zdaj?!

nam je treba neprestanega boja, da si ustvarimo pravično in ugodno materijalno pozicijo med drugimi potrebnimi in nepotrebnimi stanovi.

Nesramno laže tisti, kdor govori ali piše, da nima naše delovanje programa in smotra, da ravnamo po načelih pravega liberalizma samo zavoljo tega, ker smo se vdali ali — kakor se glasi njih omlačena fraza — udi njali liberalizmu, ker je nasprotnik cerkve. Nihče nam ne more dokazati, da smo se kdaj pokazali nasprotne cerkvi kot taki. Nasprotni smo le onim, ki jo vladajo, in to zato, ker so nasprotni oni nam. V boju posameznih stanov velja še dandanes geslo: Oko za oko, glava za glavo! — To opazujemo v prirodi sami. Kadar se stepo elementi — recimo ogenj in voda — ne odneha prej eden, da ne podleže drugi. Ta princip velja tudi pri nas. *A od svojih nasprotnikov se razlikujemo v ti glavni točki, da se bojujemo mi za to, kar nam gre, in da smo v tem boju zgolj stvarni in mirni, oni pa iztezajo grabljive roke po tem, kar jim ne gre, in so v tem boju zgolj osebni in strastni.*

V zadnjem času, odkar smo stopili s pravo barvo na dan, smo morali čuti toliko nesramnih, uprav sirovih osebnih napadov, da zalije človeku dušo gnus in zaničevanje. Seveda so že davno umrli časi, ko je učitelj mirno prenašal udarce, ki so padali po njem. Porušili smo „pons asinorum“, in novi šolski zakon nas je iztrgal iz klešč, ki jih je zapredla pajčevina v shrambi krutega orožja grozovite inkvizicije. Nad nami plava solnce svobode, in naše duše pijejo to dobrodejno luč. Ne moremo se torej prečuditi onim izmed svojih vrst, ki silijo v temo nazaj in si natikajo prostovoljno jarem tlačanstva. Posamezniki se morda prav dobro počutijo v tej temoti, zakaj dobičkarija in nepoštenost dobro plačuje izdajice. *A nikdar in nikoli več ne pridejo časi, da bi še kdaj objemal vse učiteljstvo črni plašč, v katerega senci ugasne luč svobodne misli in napredka.*

Nikdar in nikoli več!

Da, bili so časi, ko sta bila absolutna vladarja vsemu, kar je životarilo, cerkev in grad, ali teh časov ni več in jih nikoli več ne bo!

Moč gradov je razpadla v nič, cerkev je izgubila zavoljo brezprimerne ravnanja svojih služabnikov malone ves kredit, ostala nam je samo vera v pravičnost, ki deli dobremu delu plačilo, a slabemu delu kazen!

Iz takega razmišljanja me je probudil ropot voza. V istem hipu se je začul iz sobe srce pretresujoči krik in glasen jok. Zabijal se je pokrov nad krsto pokojnikovo. Mimo mene pa je sklonjena stopala pokojnikova vdova s svojimi tremi otroci. Stopili so v voz, a še od tam so vpili otroci svoj vedni: „Z Bogom, papa!“ „Z Bogom, papa“. In krčevito so se jim tresla mlada trupleca in vila in zibala se kakor travna bilka v ljutem viharju. Kmalu nato je izginil voz za bližnjim ovinkom. Ko sem pa povzdignil oči, sem videl sledove solza v očeh okoli stoječih. Bil je to grozen, nenavaden, neizbrisljiv prizor! Raz vedro nebo pa je sevalo solnce tako mladostno, tako svetlo . . . !

Dolg spreved se je nedolgo vil na pokopališče, v solncu se je svetlikala krsta, tresli se venci, vzdigoval se poulični prah. In zadonel je tudi oni grozni ropot na krsto, prve nizdoli padajoče grude so ga provzročile. Nazadnje je še govoril tovariš nagrobni govor, plakali so otroci, a tudi malokatero oko starejših je bilo suho! . . .

S takimi mislimi prepojeni se bomo zbrali dne 8. in 9. t. m. v krasnem mariborskem „Narodnem domu“. Iz vseh slovenskih in istrskohrvaških pokrajin bo prihitelo naše vrlo učiteljstvo v zeleno Štajersko, da si tamkaj tovariši in tovarišice prijateljsko stisnejo roke, da si v resnem zboru zbrani nabere novih moči za nadaljnje delovanje na polju narodnega, naprednega, svobodnega šolstva in da si v prijateljskem krogu razvedre duha in v dobri volji zamore težke in otožne misli.

Naj pride tudi naš dacar, kurat Koblar, da bo štel, kolikokrat bomo dvignili kozarce kipečega Štajerca na lepšo in pravičnejšo svojo bodočnost!

„Učiteljski Tovariš“ kliče vsem skupščinarjem odkritosrčne pozdrave! A pozivlje obenem vse slovensko in istrskohrvaško učiteljstvo, da prihiti v čim večjem številu v Maribor, da pokažemo tako tudi na zunaj, kako smo vsi brez izjeme in brez bojazni zavzeti za svojo sveto stvar.

Našemu listu ni menda treba ob tej priliki še posebe poudarjati, da ima v „Zavezi“ združeno učiteljstvo v njem svojega zagovornika, ki se ne boji nikogar.

In tako gledamo vsi zaupno — opiraje se na svojo moč — v bodočnost, ki je naša! Učiteljsko vprašanje je danes aktualno, in do najvišjega mesta sezajo naši glasovi!

Nekaj misli o bodočnosti našega stanu.

I.

Danes se ne govori samo o razvoju posameznega človeka, individija, ampak tudi o razvoju stanu, t. j. skupnosti vseh onih posameznikov, ki pridobivajo svoj kruh na več ali manj enak način, z istim delom, z istim trudom, ki bijejo boj za obstanek radi tega v skupnem voju, ki imajo radi tega tudi iste ideje in smotre.

Razvoj stanu je odvisen od mnogih pogojev. Eden izmed glavnih in takoj razvidnih je tale: ako se naj stan lepo razvija, mora njegov naraščaj proporcionalno z delokrogom se širiti. Stan, kateri tega pogoja neče ali ne more izpolnjevati, mora propadati in se umikati drugim stanovom. Premalo članov enega stanu ne more zabraniti tujega navala, preveč članov enega stanu oslabi istotako stanovsko silo, ker postane kruh za vse ude premajhen in vsled tega tudi

Kaj naj Ti, dragi pokojni tovariš, še napišem v slovo? Brezpomembno je pač, da bi našteval tukaj razne date, rojstva, učenja, izpitov itd. Tvoje življenje je bilo življenje idealnega ljudskega učitelja z vsemi veselimi in žalostnimi stranmi in z vso neizogibno — bedo. Deloval si v šoli vztrajno in z vsemi svojimi močmi in v to ti bodo hvaležni še pozni šmartinski rodovi! A pribijem naj tukaj, da si bil z gojitvijo slovenske pesmi, s svojim tamburaškim zborom pravi dobrotnik šmartinski in cele okolice in trdno sem prepričan, da ta Tvoj sled ne izgine nikdar izmed naroda in da bo ime „Bartl“ zapisano z zlatimi črkami v ljudski tradiciji! In Tvoje skladbe, katere so že na potu, da izidejo, bodo ta Tvoj sled gotovo še povzdignile in učiteljstvo slovensko bo lahko zopet napisalo v svoj imenik novo ime, Tvoje ime, nekako tako-le: „Ivan Bartl, učitelj in vzgojitelj, ne samo mladine, pač pa tudi odrastlih, torej v pravem pomenu — narodni učitelj!“

Zdaj pa z Bogom, Bartl! . . .

Jos. Kostanjevec.